



Valstybinė
kainų ir
energetikos
kontrolės
komisija

**BIOKURO RINKOS
STEBĖSENOS ATASKAITA UŽ
2014 M. IV KETV.**

Vilnius, 2015

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
Verkių g. 25C-1,
LT-08223 Vilnius
Tel. +370 5 213 5166
Faks. +370 5 213 5270
El. p. rastine@regula.lt
www.regula.lt

2015 m. balandis

Turinys

Įvadas	4
1. Biokuro prekyba energijos išteklių biržoje	6
2. Biokuro, naudojamo šilumos ir elektros gamybai, rinkos apžvalga	10
3. Geografinis pasiskirstymas	18
Išvados	21

Ivadas

Vienas iš pagrindinių uždavinių Lietuvos šilumos ūkio sektoriuje yra atsinaujinančių išteklių kuro balanse didinimas. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis remiamos iniciatyvos, skatinančios keisti šilumos gamybos kuro balansą sudarant sąlygas šilumos gamybai naudoti kurą iš atsinaujinančių ir vietinių išteklių – biomasės. Energetinė nepriklausomybė iki 2020 m. Lietuvai yra išskiriamas kaip svarbiausias prioritetas energetikos srityje. Europos Komisijos komunikate „Energetikos veiksmų planas 2050 m.“ (COM(2011) 0885)¹ kaip vienas iš Europos Sąjungos strateginių tikslų numatoma atsinaujinančių išteklių energetikos plėtra bei valstybių priklausomybės nuo energijos kuro rūšių importo rizikos mažinimas. Kaip viena iš šio tikslo įgyvendinimo priemonių Lietuvos atveju – importuojamų gamtinių dujų pakeitimas biokuru.

Šiuo metu Lietuvoje identifikuojami trys pagrindiniai kuro tipai, kurie gali būti plačiai naudojami tiekiant šilumą vartotojams: dujos, biokuras ir energetinę vertę turinčios atliekos. Augančiai biokuro rinkai skiriama vis daugiau dėmesio. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – Komisija) duomenimis, 2012 m. Lietuvoje centralizuoto šilumos tiekimo įmonės (toliau – CŠTĮ) ir reguliuojami nepriklausomi šilumos gamintojai (toliau – NŠG) biokuro nupirko daugiau nei 212 tūkst. t_{ne}, 2013 m. – 271 tūkst. t_{ne}, 2014 m. – 272 tūkst. t_{ne}. Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje numatoma, jog Lietuvos miestų kuro balanse 2020 m. apie 20-30 proc. sudarytų gamtinės dujos, bei 70-80 proc. biologinės kilmės kuras (medienos kuras, šiaudai ir kt.)². Šiuo metu šilumos gamybai sunaudojamo kuro balanse gamtinės dujos sudaro virš 60 proc., biokuras virš 30 proc. 2013 m. ir 2014 m. pirmą pusmetį biokuro tiekimo rinkoje buvo stebima didelė koncentracija. Esant didelei biokuro tiekėjų koncentracijai naudą iš biokuro rinkos vystymosi gauna tik keletas stambių tiekėjų. Taip pat didelė koncentracija mažina naujų biokuro tiekėjų norą plėtoti savo veiklą. Nuo 2014 m. vidurio biokuro rinkoje didėjo tiekėjų skaičius, o tai turėjo įtakos koncentracijai. 2014 m. antroje pusėje koncentracija biokuro rinkoje buvo vidutinė, mažėjo CŠTĮ ir NŠG mokamų kainų už biokurą skirtumai regionuose. Biokuro kainų skirtumo Lietuvos regionuose mažėjimas byloja apie konkurencingos biokuro rinkos formavimąsi, kurį lemia tiek biokuro įsigijimo būdo pasirinkimas, tiek pasiūlos ir paklausos balansas regionuose. Biokuro kainas lemia biokuro paklausa/pasiūla regione, metų laikas – šildymo ar nešildymo sezonas, žaliavos, iš kurių gaminamas biokuras, kainos, darbo jėgos ir transportavimo kaštai.

Dėl pakankamai šiltų orų, šildymo sezono metu, biokuro paklausa buvo mažesnė nei įprasta, o pasiūla išliko didelė. Tai lėmė neįprastai žemų biokuro kainų formavimąsi biokuro biržoje šildymo sezono metu. Toks kainų formavimasis apsunkino miškų urėdijų konkuravimo galimybes parduodant biokurą biržoje. 2014 m. biokuro biržoje tik dvi urėdijos sudarė biokuro pirkimo-pardavimo sandorius. Abi

¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2011:1566:FIN:LT:PDF>

² Nacionalinė šilumos ūkio plėtros 2014–2021 metų programa.

urėdijos yra Alytaus apskrityje, kur formuojasi vienos aukščiausių biokuro kainų, lyginant su kitomis apskritimis, todėl jos buvo pajėgios konkuruoti su kitais tiekėjais.

Komisija, vadovaudamasi Energijos išteklių rinkos įstatymu, teikia biokuro rinkos stebėsenos ataskaitą už 2014 m. IV ketv. Šioje ataskaitoje analizuojami Komisijos licencijuojamų šilumos tiekimo įmonių bei Komisijos reguliuojamų nepriklausomų šilumos gamintojų pagal sutartis ir energijos išteklių biržoje pirktos medienos kilmės biokuro (t_{ne} ir MWh), skirtos šilumos bei elektros, pagamintos bendrame technologiniame cikle (toliau – Kogeneracinėse jėgainėse), duomenys. Biokuro ataskaitos tikslas – išanalizuoti konkurenciją biokuro rinkoje ir įvertinti pirktos biokuro kiekius ir kainas bei jų pokyčius.

1. Biokuro prekyba energijos išteklių biržoje

2014 m. IV ketv. biokuro rinkoje veikė 46 CŠTĮ dalyviai, 8 reguliuojami NŠG, 122 biokuro tiekėjai deklaruoti Komisijos kuro duomenų surinkimo sistemoje, iš jų 53 registruoti energijos išteklių biržoje.

2014 m. IV ketv. energijos išteklių biržoje buvo registruoti 167 biržos dalyviai, iš jų 31 – CŠTĮ ir 6 – NŠG. 2014 m. IV ketv. įvykdyti 252 biokuro pirkimo–pardavimo sandoriai (93 – Kauno, 52 – Klaipėdos, 43 – Panevėžio, 24 – Alytaus, 18 – Vilniaus, 11 – Šiaulių, 7 – Utenos, 2 – Telšių, 1 – Tauragės ir 1 – Marijampolės prekybos zonoje). Daugiausia prekiauta vidutinės kokybės biokuru³, gaminamu iš malkinės medienos. Iš viso suprekiauta 31168 t_{ne} biokuro už 19,037 mln. Lt (5,513 mln. Eur)⁴. 2014 m. IV ketv., palyginti su kitais šių metų ketvirčiais, biokuro biržoje buvo sudaryta daugiausiai (252) sandorių. Vertinant energijos išteklių biržoje pirktą biokuro kainą pagal sudarytų sandorių trukmę, matyti, kad vidutinė svartinė medienos skiedrų kaina, perkant pagal savaitės trukmės sandorius, 2014 m. IV ketv. buvo 9,8 proc. mažesnė nei perkant pagal ilgalaikius sandorius, atitinkamai medienos granulių – 1,4 proc.

1 lentelė. 2014 m. IV ketv. prekyba energijos išteklių biržoje

	Pirkėjų skaičius	Tiekėjų skaičius	Sandorių kiekis, t _{ne}	Savaitės trukmės sandorių svartinė kaina, Lt/t _{ne} (visų rūšių medienos skiedra)	Ilgalaikių sandorių svartinė kaina, Lt/t _{ne} (visų rūšių medienos skiedra)	Savaitės trukmės sandorių svartinė kaina, Lt/t _{ne} (medienos granulės)	Ilgalaikių sandorių svartinė kaina, Lt/t _{ne} (medienos granulės)	Atlikta sandorių	Sandorių vertė, tūkst. Lt
Spalis	19	21	11569	576,34	613,53	1117,49	1144,83	57	7227,56
Lapkritis	24	30	13889	559,17	611,15	1111,23	1140,68	91	8575,94
Gruodis	22	28	5710	553,87	615,47	1110,46	1112,13	104	3233,64
Iš viso IV ketv.	30	44	31168	559,16	614,02	1112,47	1128,17	252	19037,14

Šaltinis Komisija.

Pastebėtina, kad Energijos išteklių rinkos įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad energetikos įmonėms įsigyjant energijos išteklius elektros ir (ar) šilumos energijai gaminti įsigijimo energijos išteklių biržoje būdui turi būti teikiama pirmenybė prieš kitus teisės aktuose numatytus energijos išteklių įsigijimo būdus, o to paties įstatymo 19¹ straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyta, kad šilumos tiekėjai, reguliuojami nepriklausomi šilumos gamintojai bei šilumą ir elektros energiją bendrame technologiniame cikle gaminantys gamintojai, kurie elektros ir (ar) šilumos energijos gamybai naudoja biokurą, energijos išteklių biržoje 2014 metais privalo įsigyti ne mažiau kaip 10 proc., 2015 metais – ne mažiau kaip 50 proc., 2016 metais ir vėlesniais metais – ne mažiau kaip 100 proc. biokuro kiekio.

Energijos išteklių rinkos įstatymo 19¹ straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad 19¹ straipsnio 1 dalyje išdėstyti reikalavimai nurodytoms energetikos įmonėms netaikomi, jeigu energijos išteklių biržoje dėl objektyvių priežasčių nebuvo galima įsigyti reikalingo atitinkamos biokuro rūšies kiekio ar jo dalies arba

³ Biokuro rūšis, kurio drėgnis 35–55 % naudojamosios masės, o peleningumas nuo sausosios masės – 3 %.

⁴ Svarbu paminėti, kad pagal biokuro biržoje per konkrečią sesiją sudaromą sandorį kuras tiekiamas tam tikrais mėnesiais ateityje.

kitais būdais įsigyti biokurą yra ekonomiškai naudingiau (pigiau). Kuro pirkimo taisyklėse⁵ nurodyta, kad kiti pirkimai gali būti atliekami šiais būdais: atviro konkurso, skelbiamų derybų arba neskelbiamų derybų, ir tik esant bent vienai iš šių sąlygų:

1. įsigyjant organizacijai pateikus pavedimą įsigyti biržoje laimėjusiame pasiūlyme nurodytą energijos išteklių kiekį už pasiūlyme nurodytą kainą, jis yra neįvykdomas mažiausiai 2 prekybos sesijas iš eilės;

2. arba jeigu laimėjusio pasiūlymo kaina prieš sudarant pirkimo sutartį – daugiau kaip 5 procentais mažesnė už biržos operatoriaus paskutinę skelbiamą vidutinę tos energijos išteklių rūšies energijos išteklių biržos kainą arba tuo metu biržoje esančių pateiktų pavedimų parduoti tos energijos išteklių rūšies energijos išteklių kainą, atsižvelgiant į tai, kuri mažesnė.

Priimant Energijos išteklių rinkos įstatymą buvo siekiama sudaryti sąlygas skaidriai ir konkurencingai aplinkai vykdyti energijos išteklių prekybą bei užtikrinti efektyvią kuro ir energijos, naudojamų šilumos ir elektros gamybai, pirkimų priežiūrą ir atsakomybės taikymą už tokių pirkimų tvarkos nesilaikymą.

2014 m. energijos išteklių biržoje buvo įsigyta 14,6 proc. viso biokuro kiekio, vidutinė biokuro kaina – 607,78 Lt/t_{ne} (176,0,3 Eur/t_{ne}). Pagal dvišalius sandorius 2014 m. buvo įsigyta 85,4 proc., vidutinė biokuro kaina 697,83 Lt/t_{ne} (202,11 Eur/t_{ne}).

Įvertinant 2014 m. energijos išteklių biržoje ir pagal dvišalius sandorius pirktą biokuro kainų skirtumus ir nupirktą kiekį, akivaizdu, kad įpareigojimas įmonėms biokurą pirkti energijos išteklių biržoje siekiant už biokurą mokėti mažiau yra sėkmingai įgyvendinamas.

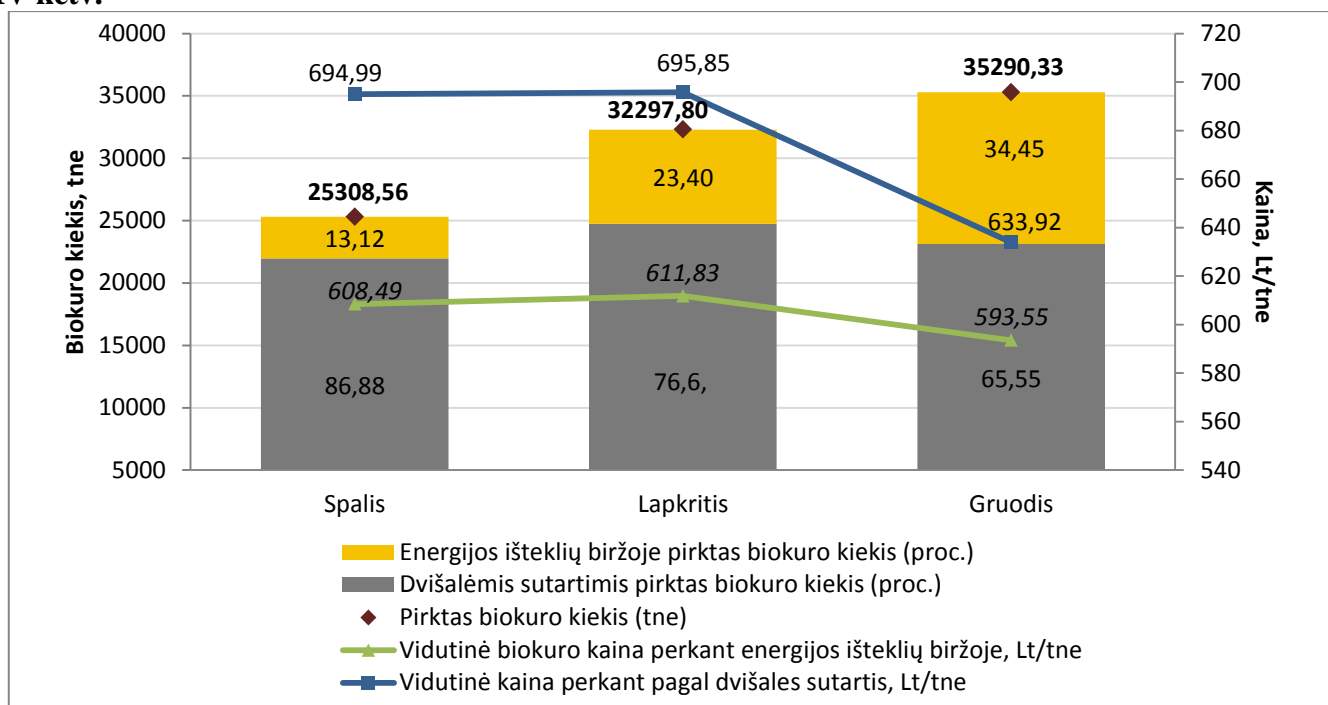
2014 m. IV ketv. energijos išteklių biržoje įsigyta 24,8 proc. viso biokuro kiekio, t. y. 35,9 karto daugiau nei 2013 m. IV ketv. Pagal dvišales sutartis įsigyta 75,2 proc.⁶ **Pastebėtina, kad įsigytas (pirktas) biokuro kiekis laikomas, kaip konkretų mėnesį, pagal energijos išteklių biržoje arba dvišalius sandorius šilumos tiekėjui pristatytas biokuro kiekis.** 2014 m. IV ketv. vidutinė biokuro kaina perkant energijos išteklių biržoje spalio mėn. buvo 14,2 proc. mažesnė, palyginti su kaina, už kurią buvo pirktas biokuras pagal dvišales sutartis, atitinkamai lapkričio mėn. – 13,7 proc., gruodžio mėn. – 6,8 proc. (žr. 1 pav.).⁷

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. kovo 3 d. nutarimas Nr. 277 „Dėl Įmonių, veikiančių energetikos srityje, energijos ir kuro, kurių reikia elektros ir šilumos energijai gaminti pirkimų tvarkos patvirtinimo“.

⁶ Procentinė dalis skaičiuota nuo pirkėjui pristatyto biokuro kiekio (t_{ne}), o ne nuo biržoje sudarytų sandorių kiekio (t_{ne}).

⁷ Biokuro, įsigyto energijos išteklių biržoje ir pagal dvišales sutartis, vidutinė kaina skaičiuota kaip sąnaudų ir kiekio santykis atitinkamą mėnesį.

1 pav. Pirkto biokuro kiekis (t_{ne}) ir vidutinė biokuro kaina su transportavimu (Lt/t_{ne}) 2014 m. IV ketv.



Šaltinis Komisija.

Nors urėdijose malkinės medienos, kuri naudojama biokurui ruošti, kaina išlieka aukšta, bet biokuro kaina biržoje 2014 m. spalio, lapkričio ir gruodžio mėn. buvo mažesnė nei 2013 m. atitinkamais mėnesiais. 2013 m. vidutinė biokuro kaina perkant energijos išteklių biržoje spalio mėn. buvo 650,78 Lt/t_{ne} (188,48 Eur/t_{ne}), lapkričio mėn. – 694,61 Lt/t_{ne} (201,17 Eur/t_{ne}), gruodžio mėn. – 700,74 Lt/t_{ne} (202,95 Eur/t_{ne}).

Didelį kiekį biokuro suvartojantys CŠTĮ ir NŠG siekė užsitikrinti nenutrūkstamą jo tiekimą, todėl anksčiau buvo sudarytos dvišalės sutartys su biokuro tiekėjais, kurios dar galioja, todėl dalis CŠTĮ ir NŠG biokurą pirko didesnėmis nei biržoje kainomis.

Spalio mėn. vidutinė biokuro rinkos kaina, kuri daugiausia priklauso nuo dvišalių sutarčių kainų, buvo 86,50 Lt/t_{ne} (25,05 Eur/t_{ne}) arba 14,2 proc. didesnė nei biokuro kaina, už kurią buvo tiekiamas kuras pagal biržoje sudarytus sandorius (atitinkamai 694,99 Lt/t_{ne} (201,28 Eur/t_{ne}) ir 608,49 Lt/t_{ne} (176,23 Eur/t_{ne})). Lapkričio mėn. vidutinė biokuro kaina perkant pagal dvišales sutartis buvo 84,02 Lt/t_{ne} (24,33 Eur/t_{ne}) arba 13,7 proc. didesnė nei biokuro kaina, už kurią buvo tiekiamas kuras pagal biržoje sudarytus sandorius (atitinkamai 695,85 Lt/t_{ne} (201,53 Eur/t_{ne}) ir 611,83 Lt/t_{ne} (177,20 Eur/t_{ne})). Gruodžio mėn. vidutinė biokuro kaina perkant pagal dvišales sutartis buvo 40,37 Lt/t_{ne} (11,69 Eur/t_{ne}) arba 6,8 proc. didesnė nei biokuro perkant energijos išteklių biržoje kaina (atitinkamai 633,92 Lt/t_{ne} (183,60 Eur/t_{ne}) ir 593,55 Lt/t_{ne} (171,90 Eur/t_{ne})).⁸

⁸ Komisijos interneto puslapyje skelbiama šalies vidutinė kuro kaina skaičiuojama kaip atitinkamos biokuro rūšies geometrinis svartinis vidurkis, eliminuojant ekstremalias reikšmes (mažiausią ir didžiausią), todėl ši kaina skiriasi nuo kainos, skaičiuotos kaip sąnaudų ir kiekio santykis.

2014 m. IV ketv. prekyba biržoje, lyginant su ankstesniais periodais, buvo intensyviausia, o biokuro pasiūla nuolat viršijo paklausą. Kainų skirtumas tarp biržoje ir pagal dvišales sutartis pirktą biokuro 2014 m. IV ketv., lyginant su III ketv., kaip ir buvo tikėtasi, mažėjo dėl sezono įtakos – šildymo sezono metu didėja biokuro paklausa, todėl kaina būna didesnė nei vasarą, o biržoje sezoniškumo įtaka būna ryškesnė nei perkant už biržos ribų.

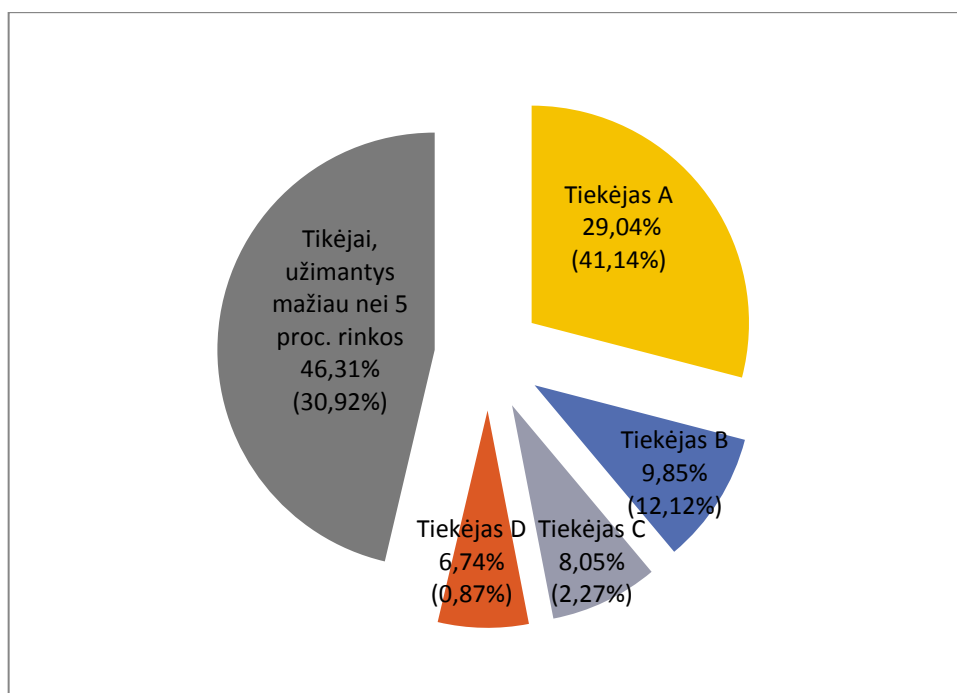
2. Biokuro, naudojamo šilumos ir elektros gamybai, rinkos apžvalga

2014 m. IV ketv. CŠTĮ bei reguliuojami NŠG biokurą pirko iš 122 biokuro tiekėjų, 76,24 proc. rinkos sudarė 13 biokuro tiekėjų produkcija. Daugiausia biokuro pardavęs tiekėjas užėmė 29,04 proc. rinkos, antras daugiausia pardavęs tiekėjas – 9,85 proc.

Vertinant biokuro rinkos koncentraciją pagal biokuro tiekėjų CŠTĮ ir NŠG parduodamo biokuro apimtį, naudotas Herfindalo-Hiršmano indeksas (HHI) (angl. *Herfindahl-Hirschmann-Index*)⁹, kuris rodo rinkos koncentracijos laipsnį: 2014 m. IV ketv. HHI = 1134,86 (**biokuro tiekimo rinkoje pastebima vidutinė koncentracija**). Trylika didžiausių biokuro tiekėjų kartu užima $\frac{3}{4}$ rinkos, o likusią rinkos dalį pasidalijo net 109 tiekėjai. Kiti rinkos koncentracijos rodikliai buvo tokie¹⁰: $C_1 = 29,04$ proc., $C_4 = 53,69$ proc., $C_6 = 62,44$ proc. 2014 m. IV ketv. biokuro nupirkta 92 896,68 t_{ne} už 60 730,37 tūkst. Lt (17 588,73 tūkst. Eur.), vidutinė kaina su transportavimu – 653,74 Lt/t_{ne} (189,34 Eur/t_{ne}).

2014 m. IV ketv. didžiausio biokuro tiekėjo pardavimai 1,5 karto viršijo tiekėjų, užimančių mažiau kaip 1 proc. rinkos, bendrus pardavimus.

2 pav. 2014 m. IV ketv. ir (2013 m. IV ketv.) biokuro tiekėjų rinkos struktūra pagal parduoto biokuro apimtį, proc.



Šaltinis Komisija.

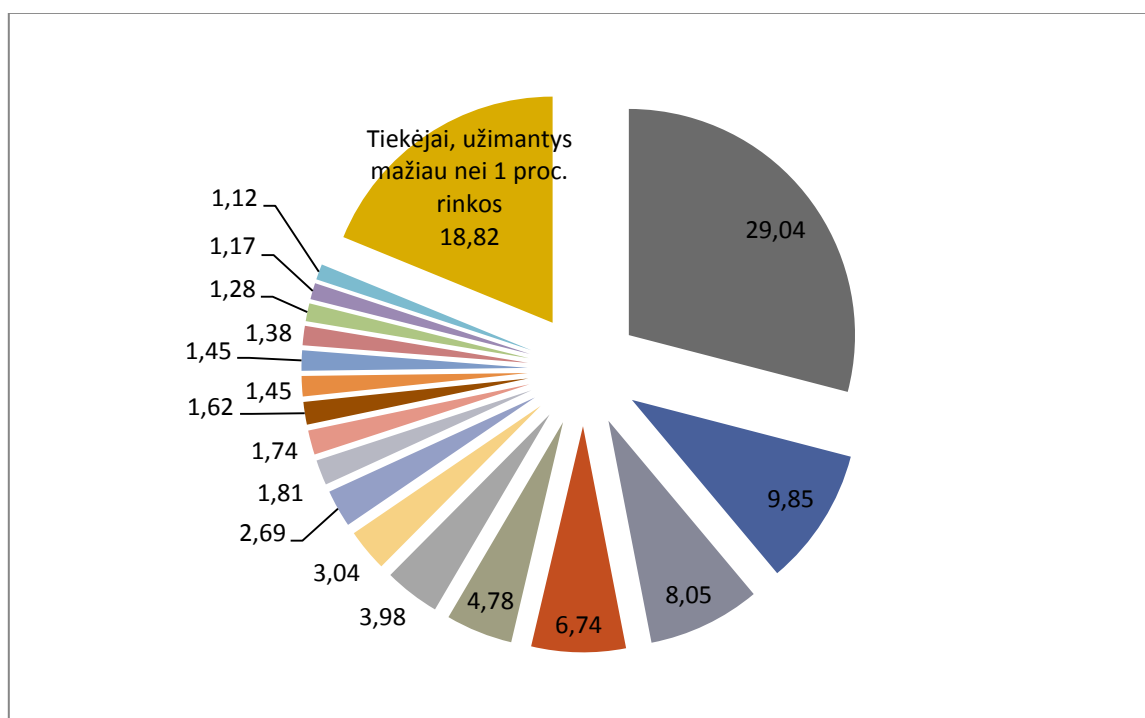
⁹ HHI lygus rinkos dalyvių kvadratų sumai. Jei HHI reikšmė mažiau nei 1000, rinkos koncentracijos laipsnis yra nedidelis, jeigu HHI reikšmė svyruoja tarp 1000 ir 1800 – rinkos koncentracijos laipsnis yra vidutinis, jei HHI reikšmė didesnė nei 1800 – rinkos koncentracijos laipsnis yra didelis.

¹⁰ Koncentracijos rodikliai C_1 , C_4 , C_6 – rodikliai, rodantys atitinkamai vieno, keturių ar šešių didžiausių rinkos dalyvių procentinę dalį. Jei C_1 daugiau kaip 40 proc., tai rinkoje yra dominuojančią padėtį užimantis rinkos dalyvis. Jei C_4 yra daugiau nei 70 proc. – rinka labai koncentruota.

Kaip matyti 2 pav., 2014 m. IV ketv., lyginant su 2013 m. IV ketv., biokuro tiekėjų rinkoje pastebimi pokyčiai: 2013 m. IV ketv. ir 2014 m. I ir II ketvirčiais vienas tiekėjas, užėmęs daugiau nei 40 proc. rinkos, t. y. užėmęs dominuojančią padėtį, 2014 m. IV ketv. užėmė 29,04 proc. rinkos. Vidutinė šio biokuro tiekėjo parduodamo biokuro kaina (su transportavimu) energijos išteklių biržoje 2014 m. buvo 648,38 Lt/t_{ne} (187,78 Eur/t_{ne}), pagal dvišales sutartis – 779,67 Lt/t_{ne} (225,81 Eur/t_{ne}). Didžiausi rinkos struktūros pokyčiai, sumažėjus šio tiekėjo rinkos daliai, vyko tarp didžiųjų biokuro tiekėjų. Kitas tiekėjas (tiekėjas B) patiekė 9,85 proc. viso 2014 m. IV ketv. rinkoje patiekto biokuro kiekio, kai 2013 m. IV ketv. jo patiektas kiekis sudarė 12,12 proc. Tuo tarpu tiekėjas C 2014 m. IV ketv. patiekė 8,05 proc. viso per ataskaitinį laikotarpį patiekto biokuro kiekio, kai 2013 m. IV ketv. jo patiektas kiekis sudarė tik 2,27 proc. Atitinkamai tiekėjas D 6,74 proc. ir 0,87 proc. Taip pat 15,39 proc. punkto padidėjo mažesnių tiekėjų (užimančių mažiau nei 5 proc. rinkos) rinkos dalis.

3 pav. pateikiama detalesnė informacija apie 2014 m. IV ketv. biokuro tiekėjų rinkos struktūrą pagal parduoto biokuro apimtį (proc.). Tiekėjai, užėmę mažiau nei 5 proc., bet daugiau nei 1 proc. rinkos, 2014 m. IV ketv. pardavė 27,50 proc. viso biokuro kiekio, III ketv. – 25,96 proc., II ketv. – 17,72 proc., I ketv. – 24,16 proc.

3 pav. 2014 m. IV ketv. biokuro tiekėjų rinkos struktūra pagal parduoto biokuro apimtį, proc.



Šaltinis Komisija.

2 lentelėje pateikiami CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG perkamo biokuro koncentracijos rodikliai 2014 m. IV ketv.

2 lentelė. CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG perkamo biokuro rinkos koncentracijos rodikliai 2014 m. IV ketv.

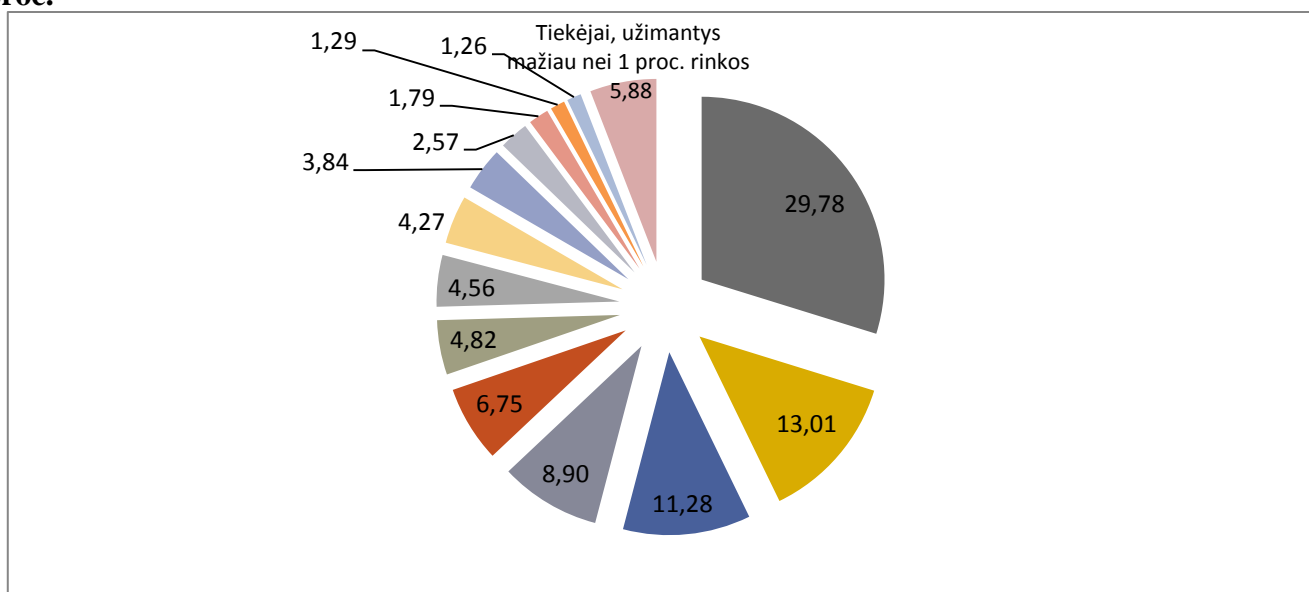
	CŠTĮ rinka			Reguliuojamų NŠG rinka			CŠTĮ kartu su NŠG rinka		
	Spalis	Lapkritis	Gruodis	Spalis	Lapkritis	Gruodis	Spalis	Lapkritis	Gruodis
Pirktas biokuro kiekis, t _{ne}	22406,96	28843,50	31395,71	2901,59	3454,30	3894,61	25308,56	32297,80	35290,33
Biokuro tiekėjų skaičius	69	83	91	16	19	18	78	94	98
Biokuro tiekėjų, kartu užimančių daugiau nei 75 proc. rinkos, skaičius	8	8	13	6	6	6	10	10	18
Biokuro tiekėjų, užimančių daugiau nei 1 proc. rinkos, skaičius	15	13	19	13	13	11	17	15	19
HHI	1899,96	1496,78	1000,78	1821,32	1331,88	1444,77	1571,15	1235,29	856,27
C4 (keturių didžiausių biokuro tiekėjų užimama rinkos dalis, %)	64,81	60,29	51,40	63,87	61,49	67,64	59,53	55,78	47,57
C3 (trijų didžiausių biokuro tiekėjų užimama rinkos dalis, %)	59,78	54,52	45,16	55,94	53,86	58,18	54,03	48,80	40,17
C1 (didžiausio biokuro tiekėjo užimama rinkos dalis, %)	40,10	33,68	25,96	37,99	26,53	26,56	36,01	30,08	23,10

Šaltinis Komisija.

Vertinant biokuro rinkos koncentraciją pagal biokuro tiekėjų reguliuojamiems NŠG parduodamo biokuro apimtį naudotas HHI indeksas. 2014 m. IV ketv. HHI reikšmė siekė 1402,35 (biokuro tiekimo rinkoje pastebima vidutinė koncentracija). Septyni biokuro tiekėjai 2014 m. IV ketv. kartu užėmė 79,10 proc. rinkos, o likę 20 pasidalijo 20,90 proc. biokuro rinkos.

2014 m. IV ketv. NŠG biokuro rinkos koncentracijos lygis, lyginant su tų pačių metų III ketv., sumažėjo ir buvo artimas CŠTĮ biokuro rinkos segmento koncentracijos lygiui. 2014 m. IV ketv. dominavo vienas biokuro tiekėjas, užimantis 29,78 proc. (4 pav.). 2014 m. III ketv. šis biokuro tiekėjas užėmė 41,33 proc. rinkos, o I ir II ketv. NŠG biokuro netiekė. Daugiau nei po 1 proc. rinkos, vertinant pagal biokuro tiekėjų reguliuojamų NŠG parduodamo biokuro apimtį, 2014 m. IV ketv. užėmė 13 ūkio subjektų.

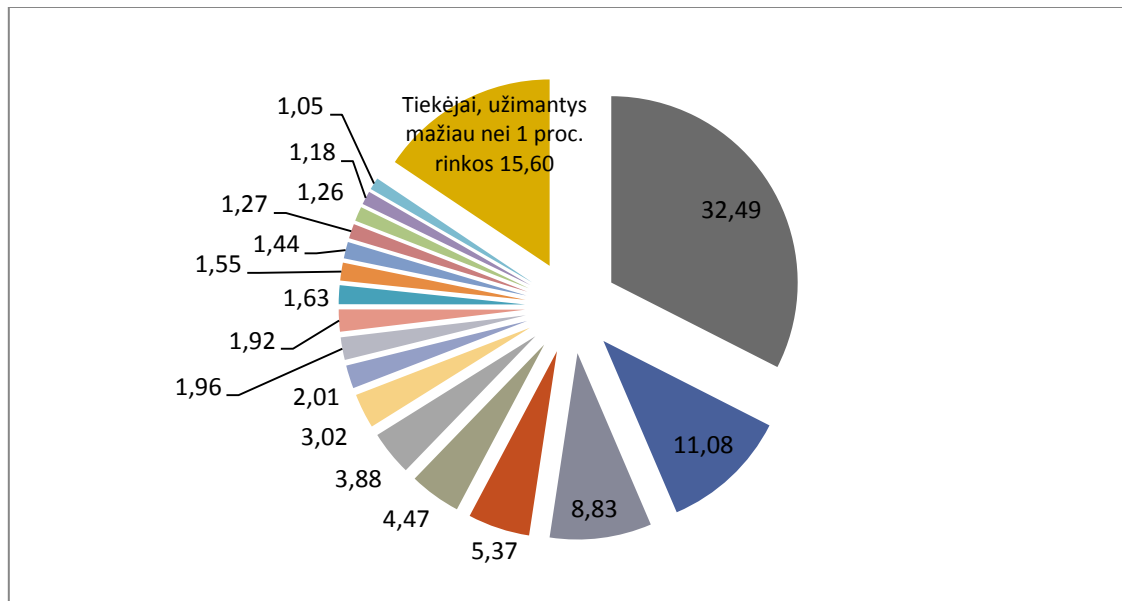
4 pav. Biokuro tiekėjų rinkos struktūra pagal NŠG parduoto biokuro apimtį 2014 m. IV ketv., proc.



Šaltinis Komisija.

2014 m. IV ketv. CŠTĮ biokuro rinkos segmente dominavo vienas biokuro tiekėjas, užimantis 32,49 proc. rinkos, ir dar trys biokuro tiekėjai, užėmė didesnę nei 5 proc. rinkos dalį, atitinkamai: 11,08 proc., 8,83 proc. ir 5,37 proc. (5 pav.). 2014 m. IV ketv. HHI indekso reikšmė siekė 1360,60 (pastebima vidutinė koncentracija).

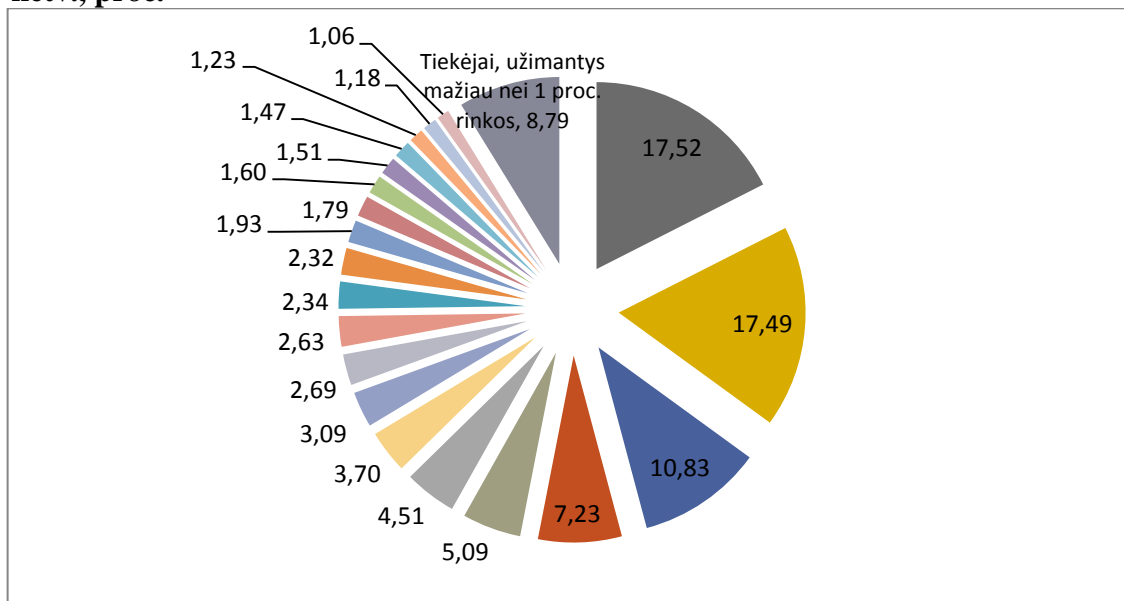
5 pav. **Biokuro tiekėjų rinkos struktūra pagal CŠTĮ parduoto biokuro apimtį 2014 m. IV ketv., proc.**



Šaltinis Komisija.

Vertinant biokuro rinkos koncentraciją pagal biokuro tiekėjų energijos išteklių biržoje parduodamo biokuro apimtį 2014 m. IV ketv. HHI indekso reikšmė – 900,58 (pastebima nedidelė koncentracija). Pastebėtina, kad biokuro tiekėjai, užėmę didžiausią rinkos dalį (17,52 proc., 17,49 proc. ir 10,83 proc.) vertinant pagal biržoje parduoto biokuro kiekį, bendroje CŠTĮ ir NŠG rinkoje (vertinant biržoje ir pagal dvišalius sandorius parduoto biokuro kiekį) taip pat buvo tarp didžiausių tiekėjų.

6 pav. **Biokuro tiekėjų rinkos struktūra pagal energijos išteklių biržoje parduoto biokuro apimtį 2014 m. IV ketv., proc.**



Šaltinis Komisija.

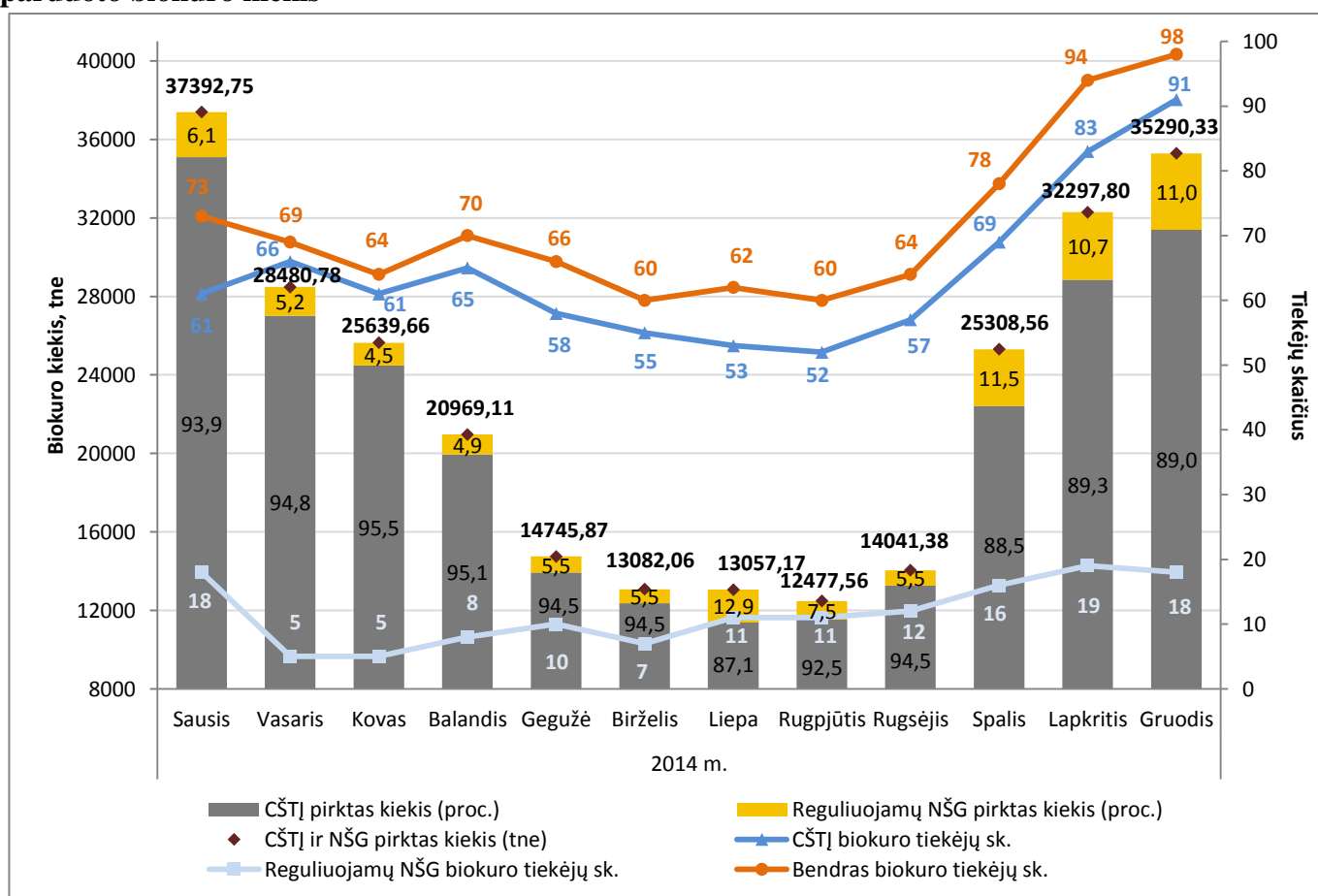
2014 m. IV ketv. šilumos ir elektros gamybai buvo nupirkta 92 896,68 t_{ne} biokuro už 61 021,68 tūkst. Lt (17 673,10 tūkst. Eur) (iš jų 11,0 proc. sudarė reguliuojamų NŠG pirktas biokuras).

2014 m. IV ketv. CŠTĮ pirktas biokuras sudarė 89,0 proc. viso piršto biokuro kiekio, 2013 m. IV ketv. – 96,4 proc. NŠG pirktas biokuro kiekis 2014 m. IV ketv. sudarė 11,1 proc., 2013 m. IV ketv. – 3,6 proc.

Vertinant kiekiu išraiška, 2014 m. IV ketv. CŠTĮ ir NŠG nupirko 92 896,68 t_{ne} biokuro, t. y. 7,66 proc. daugiau nei 2013 m. IV ketv. CŠTĮ 2014 m. IV ketv. nupirko 82 646,17 t_{ne} biokuro, t. y. 0,65 proc. mažiau nei 2013 m. IV ketv., atitinkamai NŠG 2014 m. IV ketv. nupirko 10 250,51 t_{ne} biokuro, t. y. 3,3 karto daugiau nei 2013 m. IV ketv.

Per visus 2014 m. CŠTĮ ir NŠG nupirko 272 783,03 t_{ne} biokuro, t. y. 0,4 proc. daugiau nei 2013 m. CŠTĮ piršto biokuro kiekis 2014 m. sudarė 92,25 proc., 2013 m. – 95,60 proc., atitinkamai NŠG piršto biokuro kiekis 2014 m. sudarė 7,75 proc., 2013 m. – 4,40 proc. NŠG biokuro pirkimai padidėjo dėl išaugusio NGŠ skaičiaus, kurie šilumos gamybai naudoja biokurą. Taip pat 2014 m., lyginant su 2013 m., padidėjo biokuro tiekėjų skaičius tiek CŠTĮ, tiek NŠG rinkose.

7 pav. 2014 m. biokuro tiekėjų, parduodančių biokurą CŠTĮ ir reguliuojamiems NŠG, skaičius ir parduoto biokuro kiekis

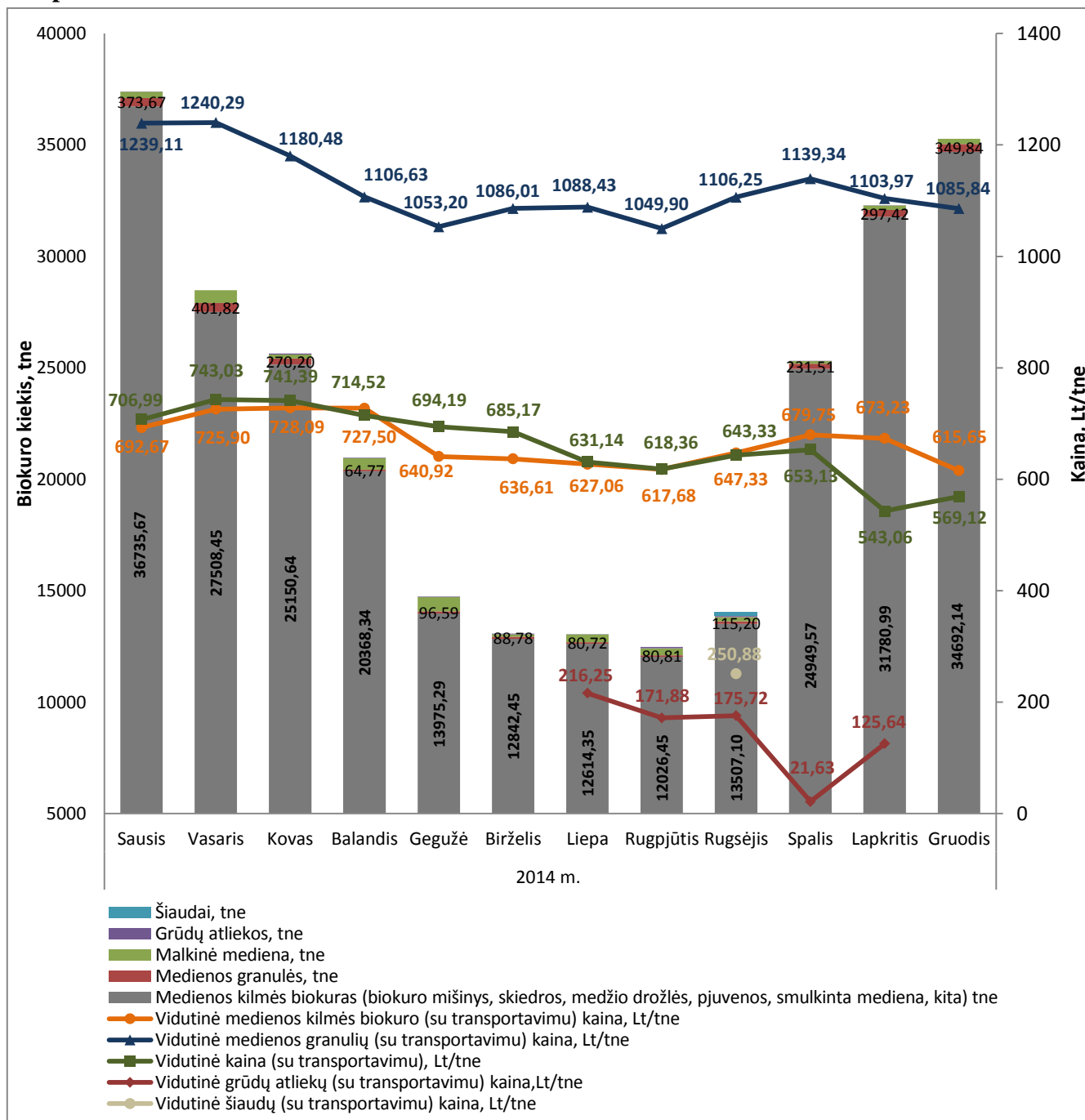


Šaltinis Komisija.

Komisija, siekdama kuo didesnio skaidrumo šilumos kainodaros srityje, Vidutinės biokuro kainos nustatymo tvarkos ir sąlygų apraše, patvirtintame Komisijos 2013 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. O3-759,

numatė, kad viešai skelbiama viena vidutinė šalies medienos kilmės biokuro (išskyrus malkinę medieną, medienos granules ir briketus) rinkos kaina. Malkinei medienai, medienos granulėms ir briketams apskaičiuojamos ir skelbiamos atskiros vidutinės rinkos kainos.

8 pav. Reguliuojamų NŠG ir CŠTĮ piršto biokuro kiekiai ir vidutinė biokuro rinkos kaina su transportavimu 2014 m.



* Vidutinė kaina (su transportavimu), vidutinė medienos kilmės biokuro (su transportavimu), vidutinė medienos granulių (su transportavimu), vidutinė grūdų atliekų (su transportavimu) ir vidutinė šiaudų (su transportavimu) kainos skaičiuotos kaip atitinkamos biokuro rūšies sąnaudų ir kiekio santykis.

Šaltinis Komisija.

2014 m. IV ketv., kaip ir 2013 m. IV ketv., daugiausia (98,41 proc.) nupirktą medienos kilmės biokuro, 0,96 proc. medienos granulių, 0,61 proc. malkinės medienos ir 0,02 proc. grūdų atliekų. 2014 m. IV ketv., palyginti su 2013 m. IV ketv., vidutinė biokuro kaina (su transportavimu) sumažėjo 3,2 proc.

Per 2014 m. medienos kilmės biokuro nupirka 97,57 proc., 0,90 proc. medienos granuliu, 1,36 proc. malkinės medienos 0,10 proc. grūdų atliekų ir 0,07 proc. šiaudų. 2014 m., palyginti su 2013 m., vidutinė biokuro kaina (su transportavimu) padidėjo 2,5 proc.

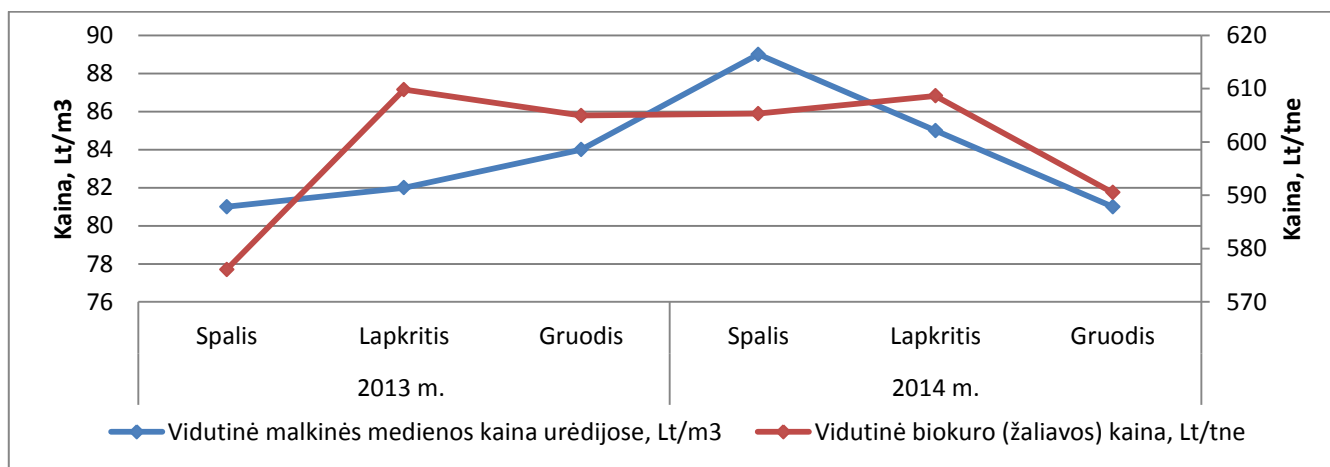
3 lentelė. 2014 m. IV ketv. pirktas biokuro kiekis, sąnaudos ir vidutinė žaliavos kaina

	CSTĮ rinka			Reguliuojamų NŠG rinka			CSTĮ kartu su NŠG rinka		
	Spalis	Lapkritis	Gruodis	Spalis	Lapkritis	Gruodis	Spalis	Lapkritis	Gruodis
Pirktas biokuro kiekis, t_{ne}^{11}	22406,96	28843,50	31395,71	2901,59	3454,30	3894,61	25308,56	32297,80	35290,33
Sąnaudos su transportavimu, tūkst. Lt (pirkusių t_{ne} ir MWh)	15428,95	21227,49	19231,92	1873,00	2324,21	2648,41	17301,94	21839,41	21880,33
Vidutinė žaliavos su transportavimu kaina, Lt (pirkusių t_{ne} ir MWh)	688,58	735,95	612,57	645,51	672,84	680,02	683,64	676,19	620,01

Šaltinis Komisija.

Nuo 2014 m. sausio 1 d. miškų urėdijos buvo įpareigosios iš miško kirtimo atliekų gaminti skiedras ir kaip kietąjį biokurą tiekti jas rinkai konkurencingomis kainomis¹². Šio įpareigojimo tikslas – padidinti konkurenciją medienos biokuro rinkoje ir sudaryti sąlygas biokuro vartotojams palankesnėmis sąlygomis ir kainomis apsirūpinti kuru. Biokuro ruošimui naudojama malkinė mediena. Tam, kad biokuras būtų paruoštas pardavimui, reikalinga speciali technika, kurios kaina yra labai didelė. Miškų urėdijos neturi biokurui paruošti reikalingos technikos, todėl jos bendradarbiauja su tarpinėmis įmonėmis, kurios turi medienos smulkintuvus, o tai padidina galutinę biokuro kainą, kurią moka šilumos gamintojas. Vidutinė malkinės medienos (žaliavos) kaina (be transportavimo) miškų urėdijose 2014 m. IV ketv., lyginant su 2013 m. IV ketv., padidėjo 3,2 proc., o vidutinė biokuro (pirkto energijos išteklių biržoje ir pagal dvišales sutartis) kaina (be transportavimo) 2014 m. IV ketv., lyginant su 2013 m. IV ketv., padidėjo tik 0,8 proc.

9 pav. Vidutinė malkinės medienos kaina urėdijose Lt/m^3 ir vidutinė biokuro kaina Lt/t_{ne} 2013 m. ir 2014 m. IV ketv.



*Vidutinė malkinės medienos kaina urėdijose, Lt/m^3 ir vidutinė biokuro kaina, Lt/t_{ne} nurodytos be transportavimo. Šaltinis Komisija, Generalinė miškų urėdija.

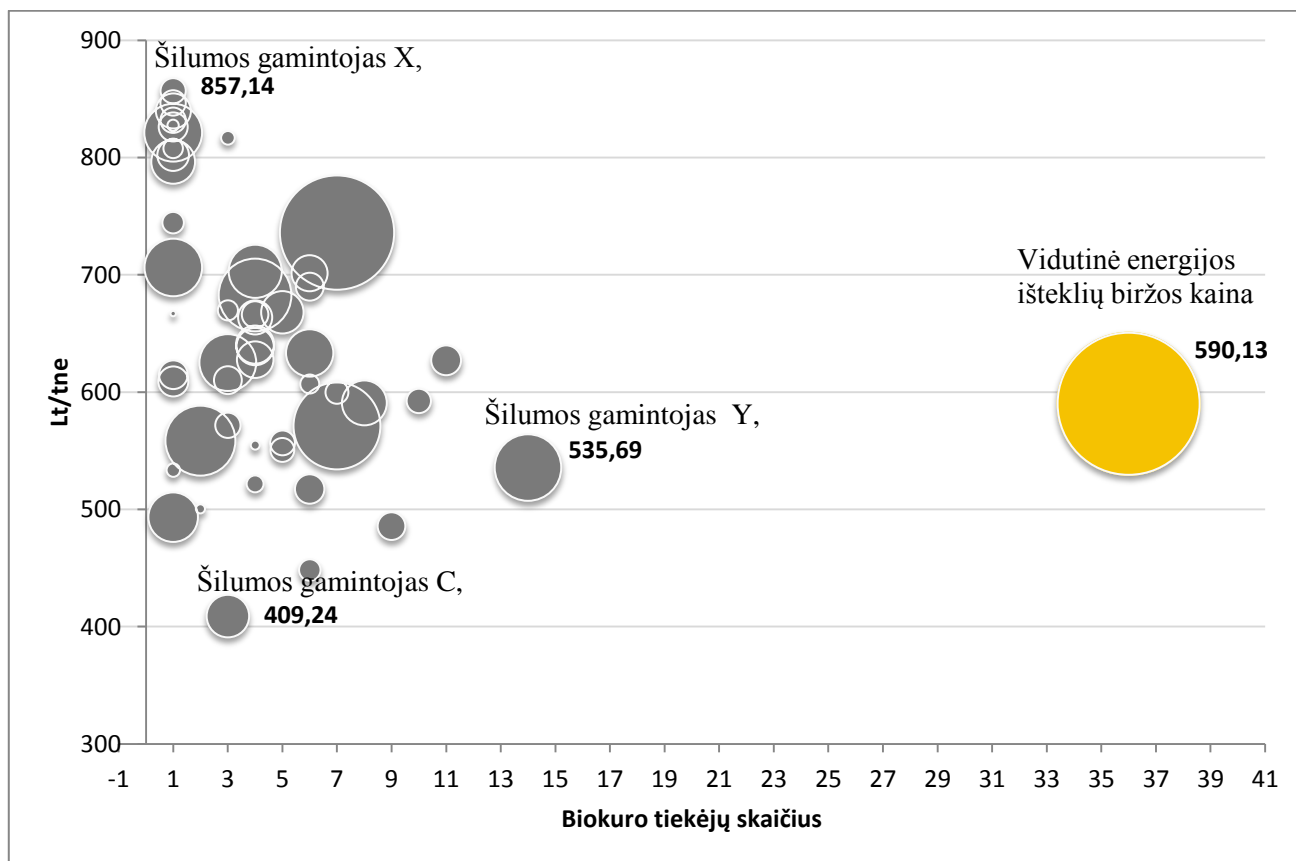
¹¹ Pirktas biokuro kiekis skaičiuotas kaip pirkusių t_{ne} ir MWh (verčiant į t_{ne}) suma.

¹² Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2014 m. gegužės 8 d. įsakymas Nr. D1-420 "Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymo Nr. D1-327 „Dėl prekybos mediena taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo.“ 4 punktas.

10 pav. matome CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG pagal dvišales sutartis ir energijos išteklių biržoje įsigyto medienos kilmės biokuro vidutinės kainos priklausomybę nuo perkamo biokuro kiekio ir tiekėjų skaičiaus 2014 m. IV ketv. Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG mokamos vidutinės malkinės medienos biokuro kainos 2014 m. IV ketv. sudarė 2,1 karto. Mažiausia vidutinė malkinės medienos biokuro kaina 2014 m. IV ketv. buvo 409,24 Lt/t_{ne} (118,52 Eur/t_{ne}), didžiausia – 857,14 Lt/t_{ne} (248,24 Eur/t_{ne}).

2014 m. IV ketv., lyginant su kitais tų pačių metų ketvirčiais, daugelis šilumos gamintojų biokurą pirko jau ne iš vieno, o iš keleto tiekėjų. 2014 m. IV ketv. trečdalis (33,3 proc.) šilumos gamintojų biokurą pirko tik iš vieno tiekėjo (I, II ir III ketv. šias skaičius sudarė daugiau nei 40 proc.). Pastebėtina, kad didėjant biokuro tiekėjų skaičiui, mažėja vidutinė biokuro kaina. Taip pat pastebima, kad kaina nemažėja perkant didelius biokuro kiekius (kiekį parodo paveikslėlyje vaizduojamų apskritimų dydis).

10 pav. Vidutinės malkinės medienos biokuro kainos priklausomybė nuo perkamo biokuro kiekio ir esamo tiekėjų skaičiaus 2014 m. IV ketv. (CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG rinka)*



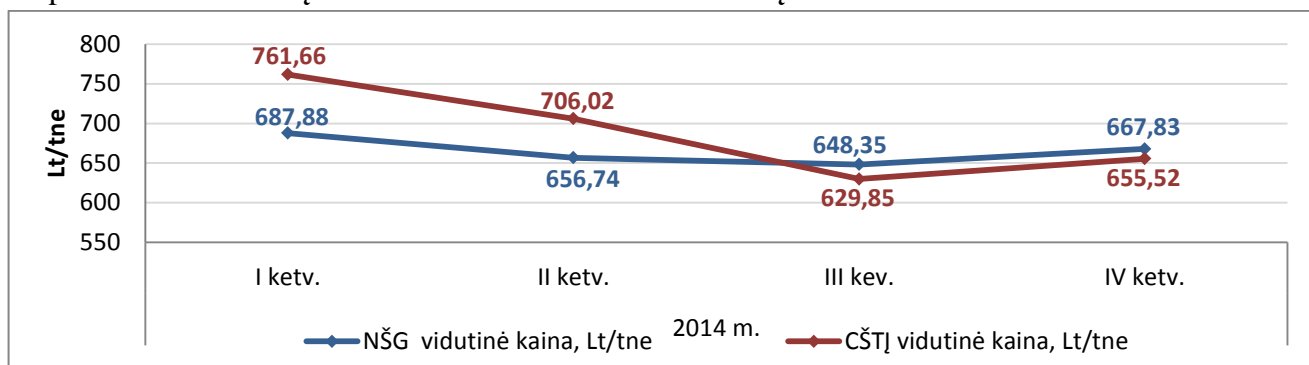
* Vienas apskritimas – vienas šilumos gamintojas, jo dydis rodo nupirkto biokuro kiekį t_{ne}. Kuo didesnis nupirkto biokuro kiekis, tuo didesnis apskritimas.

* Vidutinė energijos išteklių biržos kaina skaičiuota kaip sąnaudų (žaliava su transportavimu) ir kuro kiekio (t_{ne}) santykis, kai biokuras buvo pristatytas pirkėjui (įvykdytas tiekimas), o ne nuo išteklių biržoje sudarytų sandorių kiekio (t_{ne}), pagal kuriuos dalis ar visas kuras bus pristatytas ateityje.

Šaltinis Komisija.

2014 m. IV ketv. vidutinė NŠG mokama kaina už biokurą buvo 667,83 Lt/t_{ne} (193,42 Eur/t_{ne}), CŠTĮ – 655,52 Lt/t_{ne} (189,85 Eur/t_{ne}). 11 pav. matyti, kad I ir II ketv. CŠTĮ biokurą pirko už didesnę kainą nei NŠG, III ir IV ketv. – atvirkščiai.

11 pav. Vidutinė CŠTĮ ir NŠG mokama kaina už biokurą 2014 m.



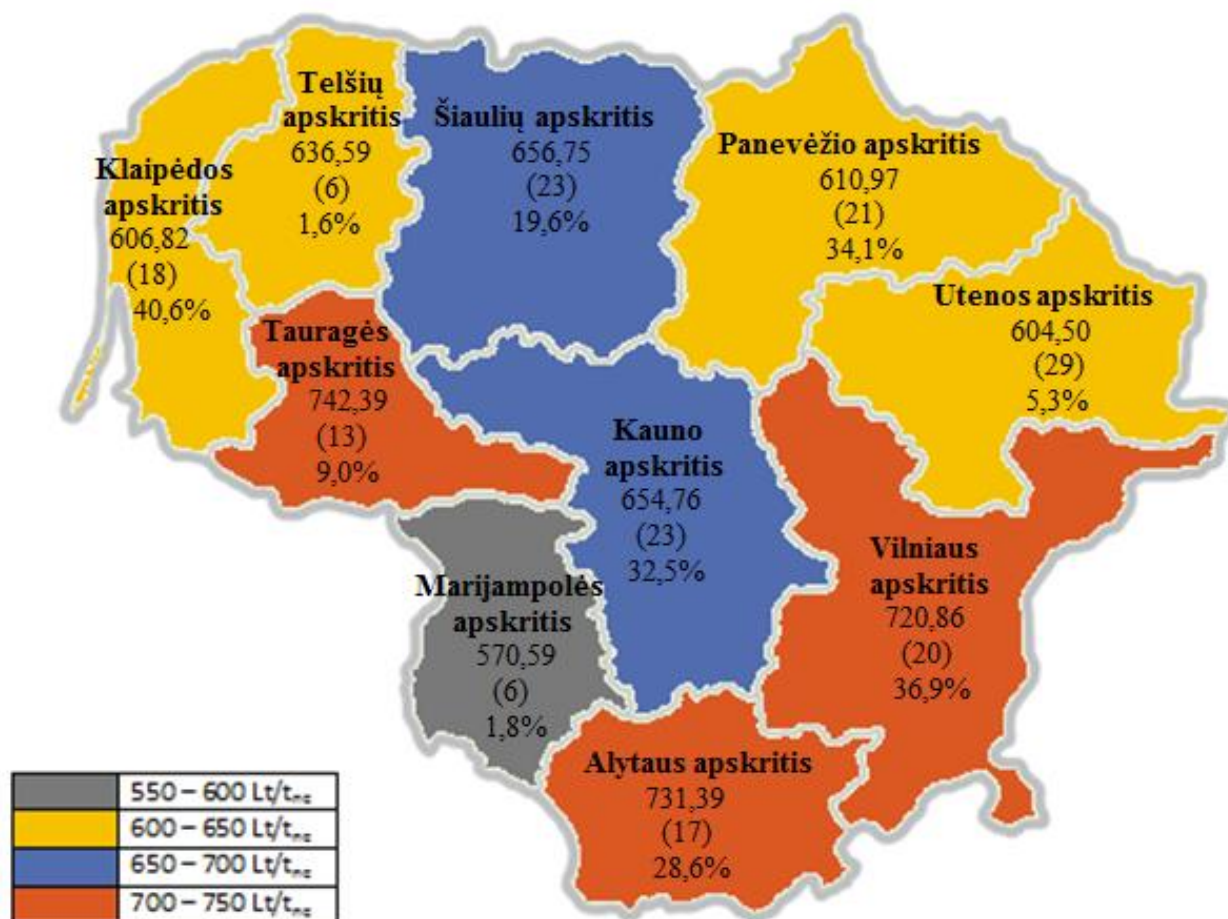
Šaltinis Komisija.

3. Geografinis pasiskirstymas

Lietuva yra suskirstyta į 10 apskričių. Šiuo metu Lietuvoje biokurą bent iš dalies naudoja daugiau nei 40 miestų šilumos tiekimo įmonės. Siekiant įvertinti CŠTĮ ir NŠG mokamas kainas už biokurą ir konkurenciją tarp biokuro tiekėjų skirtinguose Lietuvos regionuose, 12 pav. pateikiami apibendrinti duomenys.

2014 m. IV ketv., kaip ir ankstesniais periodais, pastebimi biokuro kainų skirtumai Lietuvos regionuose, tačiau šie skirtumai mažėjo. CŠTĮ ir NŠG biokuro įsigijimo kaina 2014 m. IV ketv. Lietuvos apskrityse skyrėsi daugiau kaip 170 litų (49,23 Eur) už t_{ne} , III ketv. – daugiau kaip 300 litų (86,89Eur) už t_{ne} , II ketv. – daugiau kaip 220 litų (63,72 Eur) už t_{ne} . Daugiausiai biokuro 2014 m. IV ketv. buvo nupirkta Vilniaus ir Kauno apskrityse, mažiausiai – Alytaus apskrityje. (žr. 12 pav.)

12 pav. CŠTĮ ir NŠG mokamos biokuro kainos (Lt/ t_{ne}) 2014 m IV ketv. Lietuvos apskrityse



* Biokuro kainos (Lt/ t_{ne}) pagal apskritis nurodytos įskaitant transportavimo sąnaudas. Skliaustuose nurodytas biokuro tiekėjų, iš kurių apskrityje esantys CŠTĮ ir NŠG 2014 m. IV ketv. pirko biokurą, skaičius. Procentais nurodytas energijos išteklių biržoje pirktas biokuro kiekis apskrityje.

Šaltinis Komisija.

Daugiausia už biokurą mokėjo Tauragės ir Alytaus apskrityje esantys CŠTĮ ir NŠG. Svarbu paminėti, kad šiose apskrityje esantys CŠTĮ ir NŠG nepirko granulių, kurių kaina daug didesnė nei kitų

biokuro rūšių. 68,1 proc. viso biokuro Tauragės apskrityje esančios CŠTĮ pirkto už 796,51 Lt/t_{ne} (230,68 Eur/t_{ne}) sutartinę kainą, atitinkamai Alytaus apskrityje 41,8 proc. už 821,35 Lt/t_{ne} (237,88 Eur/t_{ne}).

Vienos mažiausių kainų formavosi Utenos ir Klaipėdos apskrityse, atitinkamai 604,50 Lt/t_{ne} (175,06 Eur/t_{ne}) ir 606,82 Lt/t_{ne} (175,75 Eur/t_{ne}). Pažymėtina, kad 2014 m. IV ketv. Klaipėdos apskrityje esantys CŠTĮ ir NŠG 40,6 proc. biokuro pirkto energijos išteklių biržoje, Vilniaus apskrityje – 36,9 proc., Panevėžio apskrityje – 34,1 proc.

Mažiausią (570,59 Lt/t_{ne}) (164,25 Eur/t_{ne}) kainą už biokurą mokėjo Marijampolės apskrityje esančios CŠTĮ. Minėtos CŠTĮ biokurą pirkto iš šešių tiekėjų, 1,8 proc. viso biokuro buvo įsigyta energijos išteklių biržoje.

Kaip matyti 12 pav., intensyviausia konkurencija tarp biokuro tiekėjų buvo Utenos, Kauno ir Šiaulių apskrityse, atitinkamai šiose apskrityse esantys CŠTĮ ir NŠG biokurą pirkto už mažesnę kainą. Kadangi buvo nustatyta priklausomybė (žr. 10 pav.) tarp biokuro tiekėjų skaičiaus ir vidutinės biokuro kainos, konkurencija sąlygojo mažesnę vidutinę biokuro kainą minėtose apskrityse.

CŠTĮ ir NŠG mokamų biokuro kainų skirtumai apskrityse susidarė dėl keleto priežasčių: biokuro pasiūlos, sudarytų sutarčių dėl biokuro tiekimo iš vieno šaltinio. Energijos išteklių biržoje pirktos biokuro kaina 2014 m. IV ketv. buvo 12,2 proc. mažesnė nei perkant pagal dvišales sutartis. Įvertinant tai, kad energijos išteklių biržoje formuojasi mažesnė biokuro kaina, pirmenybė svarstant biokuro įsigijimo būdą (kaip įtvirtinta teisės aktuose¹³) turėtų būti teikiama energijos išteklių biržai.

¹³ Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymo 1 str., 3 dalis.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 22 d. nutarimas Nr. 741 „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2003 m. kovo 3 d. nutarimo Nr. 277 „Dėl Įmonių, veikiančių energetikos srityje, energijos ir kuro, kurių reikia elektros ir šilumos energijai gaminti pirkimų tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“ 21 str.

Išvados

Svarbiausi 2014 m. IV ketv. rodikliai biokuro rinkoje:

- 2014 m. IV ketv. energijos išteklių biržoje piršto biokuro kiekis sudarė 24,8 proc. viso rinkoje piršto biokuro kiekio,¹⁴ vidutinė kaina su transportavimu 601,70 Lt/t_{ne} (174,26 Eur/t_{ne}), t. y. 12,2 proc. mažesnė už pagal dvišales sutartis piršto biokuro kainą ir 13,6 proc. mažesnė, lyginant su 2013 m. IV ketv.

- Energijos išteklių biržoje piršto biokuro kaina 2014 m. buvo 14,8 proc. mažesnė nei perkant pagal dvišales sutartis;

- 2014 m. IV ketv., palyginti su 2013 m. IV ketv., padidėjusi konkurencija tarp biokuro tiekėjų sąlygojo vidutinės biokuro kainos su transportavimu sumažėjimą 3,2 proc., tačiau šilumos gamintojai biokurą daugiausia perka pagal ilgalaikes sutartis.

- 2014 m. IV ketv. biokuro rinkoje koncentracija buvo vidutinė. Keturi didžiausi biokuro tiekėjai kartu užėmė 53,69 proc. rinkos, didžiausias iš jų – 29,04 proc.

- Didžiausio biokuro tiekėjo (bendroje CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG rinkoje) vidutinė kaina su transportavimu (727,20 Lt/t_{ne}) (210,61Eur/t_{ne}) buvo 10,7 proc. didesnė nei bendra 2014 m. IV ketv. rinkos vidutinė žaliavos su transportavimu kaina (656,88 Lt/t_{ne}) (190,25 Eur/t_{ne}). Šio tiekėjo pagal dvišalius sandorius parduoto biokuro vidutinė kaina 2014 m. buvo 20,25 proc. didesnė nei energijos išteklių biržoje parduoto biokuro kaina.

- 2014 m. IV ketv. reguliuojami NŠG biokurą pirko 1,9 proc. didesne kaina nei CŠTĮ. 2014 m. biokuro tiekėjų koncentracija atskirose CŠTĮ ir NŠG rinkose darė tiesioginę įtaką perkamo biokuro kainai. Didesnė konkurencija tarp biokuro tiekėjų leidžia formuotis konkurencingai biokuro rinkos kainai bei sumažina koncentracijos laipsnį.

- Rinkos koncentracijai nustatyti naudotas HHI indeksas, kuris rodo vidutinį koncentracijos laipsnį tiek bendroje (CŠTĮ ir NŠG), tiek atskirose CŠTĮ ir NŠG rinkose: CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG HHI indekso reikšmė 1134,86, CŠTĮ – 1360,60, NŠG – 1402,35.

- Nustatyta priklausomybė tarp biokuro tiekėjų skaičiaus ir vidutinės biokuro kainos: didėjant biokuro tiekėjų skaičiui, mažėja vidutinė biokuro kaina, tačiau perkamo biokuro kiekis kainai įtakos neturi.

- 2014 m. IV ketv. CŠTĮ ir NŠG biokuro įsigijimo kaina Lietuvos apskrityse skyrėsi daugiau kaip 170 litų už t_{ne}, tačiau šis skirtumas mažėjo lyginant su ankstesniais periodais. Tiekėjų skaičius bei aukštos dvišalių sutarčių pagrindu mokamos kainos už biokurą turėjo įtakos vidutinei kainai apskrityje.

¹⁴ Procentinė dalis skaičiuota nuo pirškėjui pristatyto biokuro kiekio (t_{ne}), o ne nuo biržoje sudarytų sandorių kiekio (t_{ne}).